

Na jedno brdo

Příroda člověka nejen živí, ale i šatí. Z rostlin lnu je možné vyrobit nitě a z nich tkát plátno.

Krkonoše našich prababiček kvetly modře. A stejně romantický, jako je obraz modře rozkvetlých lněných polí, zdá se být příběh minulé doby jejich života. Země tenkrát měla pro člověka vše. Nejen chléb, ale i ošacení. Na tom, aby vzniklo plátno, spolupracovala prakticky celá vesnice. Romantika je ta tam, když se dozvíte, co to skutečně obnášelo a kolik vynášela práce tkalce.

Text:
Anna Veselovská

K plátnu vedla cesta daleká, předaleká. Trvalo to měsíce a bylo třeba účasti mnohých, aby mohl tkadlec usednout ke stavu a vyrobit plátno. Jen těch kroků a té práce, kolik bylo třeba, aby len vystrojil, byl sklizen a zpracován. Drobné rostlinky lnu bylo třeba vyplít, po sklizni se len vázal do budek, rosil a otáčel, aby se mohl dostat do pazzderny, kde ho čekalo mnoho dalších kroků. A i tam se proměnil teprve v polotovar, který dál o dlouhých zimních večerech zpracovávaly přadlenky. Až si půjdete koupit nové tričko, zkuste si to jen představit. Sít, pečovat, sklízet, zpracovat, příst, natáhnout osnovu a pak tkát nitku k nitce, dokud

Len... z té divně seschlé trávy bude nit

nevznikne dostatek plátna. Tak to tenkrát bylo. A už není. Len se sklízí a zpracovává průmyslově. Ale ne u nás. Ačkoli před necelým stoletím rostl na bezmála 25 tisících hektarů české půdy, před pár lety, těsně před ukončením provozu v jedné z posledních zpracovatelských firem, jste narazili na modravá kvítka na výměře pouhých 150 hektarů. Dnes už len v Čechách pěstují jen nadšenci.

Zapoj všechny, zpracuj vše

Pro tkalce byly dlouhé hodiny u stavu každodenním chlebem. Oproti spoustě dnešních zaměstnání mělo podle mě tkaní jednu velikou výhodu. Jednoznačný smysl, pro který se nemusí chodit daleko. Bez látky není oblečení, ubrusů ani povlečení. Tkalci netkali jen pro sebe a sousedy. Látku nosili k faktorovi a ten ji vy-

upoval a poskytoval jim přízi na další týden. Dnešní cesta ke koncovému ikazníkovi je samozřejmě v mnoha ohledech delší a je to na ní samý rostředník. Taky je těžší postihnout celý proces výroby, a nejen té textilní. Komponenty a polotovary čeká často aleká cesta mezi státy, kontinenty a firmami, aby získaly svůj účel smysl. Kdežto celý proces výroby ty jste, jak běžel rok, mohli dříve žít, aniž byste opustili podkrkonošskou vesničku. Na pole zaklekli téměř ihned, aby zbavili drobné rostlinky vevle, a pak už dělal každý, co uměl. Sklizni len zpracoval pazderník, my ho společně spřádaly a tkadci řízí vyráběli plátno. Alespoň části sty za látkou krácel v podhůří kornoš prakticky každý. Kolovrat chyběl v žádné domácnosti. Až % z nich v podkrkonošských a kornošských vsích bylo tkalcovských.

de o teplo

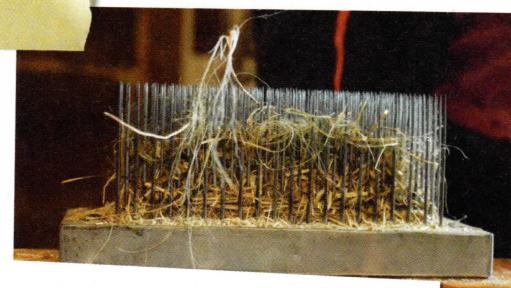
ny spolu v chladnějším období předly. Společné předení, to lo teplo ušetřené za topení v několika chalupách, teplo násobeným v jedné místnosti a také teplo vzájemnosti. Když už ne u toho tepla, „odpadem“ při zpracování lnu jsou vysoce hořlavé pazdeří a koudel. V kontextu dnešního luxusu je to možná k pochopit, ale byly časy, kdy člověk zbytečně nic nevyhodil. Jen je špatný pán, ale dobrý pomocník. A tak se pazderný, kterých se len zpracovával, stavěly kus za vesnicí, aby se příští požár nešířil, a ve zvladatelné míře se pazdeří používalo atápění či vycpávání matrací. Další „odpadní“ složka, koudel, spřádala v méně kvalitní vlákno nebo se používala jako těsnění a zateplení. Dnes nachází využití při výrobě papíru.

Kolovrátek jako z pohádky

svátek. Seděli pak tkadci za stavem s vděkem a pokorou, nebo měli hlavu plnou myšlenek pramenících z nespokojenosti? Kde se brala písň? A měla zahnat chmury?

Poctivá práce, řekl by člověk, že bude i dobře zaplacena. Ale to ne. Oproti zedníkovi, který si denně vydělával 20 krejcarů, a tudíž si mohl koupit kopu vajec nebo si za 14 dní pořídit nové boty, vydělával si tkadlec 4 krejcery. Na kopu vajec by tak šetřil skoro týden, o botách raději nemluvě. Jen málokterý tkadlec měl možnost uvolnit se ze závislosti na faktori, nakoupit přízi a nastřádanou utkanou látku prodat sám v kraji, kde za ni utřízl o poznání větší sumu. Nu, samozřejmě to obnášelo krosnu na zádech a vydat se na týdny, spíš měsíce, z chalupy na cestu. Rozhodně to nebyl snadný život ani tak, ani tak.

Vochlice - pamatujete na ježka z pohádky o krtkovo kalhotkách?

Jazykem tkalcovských stavů

Z textilního slovníku uvedeme slova krásně logická, nad jejichž významem bychom dnes nicméně už možná trochu zaváhali. DRHLEN je hřeben, který zbavoval lodyhy lnu tobolek se semínky, a POSLINKY pokrmy jako kysané zelí nebo jablka, které podporují produkci slin potřebných pro spřádání vláken. A nakonec něco z lidové slouvesnosti. Znáte slovní spojení na jedno brdo? Tak to má také původ ve světě tkaní. Počet listů, kterými se provlékají osnovní nitě, ovlivňuje možnost tvořit na tkanině vzory. Na jednoduchých stavech o dvou listech, které jsou součástí brda, není umožněno vzorování a vzniká tak jednoduchá pravidelná tkanina. Od tedy výraz pro označení fádní opakované skutečnosti. To, minimálně z dnešního pohledu, celkově koresponduje s pracovní náplní, rytmem života i stravou tkalce. Jak se na to ale koukali přímo od stavů, těžko soudit. Třeba zrovna účast na vzniku plátna cítili jako dar a měli dostatek pokory pro to, vážit si každého dne, ačkoli byl podobný jako ty předešlé.

Štítky sloužící k vytváření vzorů

vot tkalce

ový tkadlec před sto padesáti lety utkal 12 i 25 metrů plátna. Při soustředěném tkaní to bylo 12 hodin práce. Tkalci v týdnu a pak se vydával na cestu za faktorem. V neděli etkalo, navlékala se osnova. Obvykle to byla osnova o 10-15 cm na centimetr a tkaly se látky široké 70 cm. To máme krovku nití. Denní lopota, k obědu kyselo. Vejce v rámci, to byl

